

AZ „ALTERA PARS”

Az ezúttal itt közölt cikk ugyan nem reflexió a TMT valamelyik közleményére, mégis e rovatba kívánkozok, mivel a másik oldalról, nevezetesen a termelés oldaláról világítja meg: miért olyan rögös út a szakmai—szakirodalmi információk terjesztése.

F. T.

AZ IPARI KUTATÁSI EREDMÉNYEK GYAKORLATI MEGVALÓSULÁSÁNAK GÁTJAI MA MAGYARORSZÁGON

Drexler Tiborné

Az iparvállalatoknál az elindított műszaki fejlesztési témák legtöbbször a már meglévő gyártási rendszer valamely pontjához kapcsolódnak, jellegüknél fogva a nyersanyag, a közbenső- vagy végtermék változtatását, előállításának módosulását, vagy teljes átalakítását vonják maguk után. Kihatásaikban önköltségcsökkentést, energiamegtakarítást, minőségjavítást stb. eredményeznek.

Az újfajta anyagok, újfajta termékek előállítása, a teljesen új technológiák bevezetése valamely vállalat életére különösen nagy hatással lehet, adott esetben alapvetően megváltoztathatja egész termékstruktúráját. A kivitelező vállalatoknál az újfajta anyagok és gépek bevezetése úgyszintén gyors előrehaladást biztosíthat, nagy fellendülést hozhat a korábbihoz képest.

A műszaki fejlesztési témákat — előterv formájában — a vállalati műszaki fejlesztési osztályvezetőnek kell összeállítania részint az előző évről áthúzódó, részint az újonnan javasolt témákból. E munkában saját szakismeretére és a munkatársaitól kapott információkra, valamint a közvetlen felettesétől kapott iránymutatásra támaszkodik.

Eltekintve a többéves témáktól, az egyéb áthúzódó témáknál a megtorpanás okait firtatni nem szokták, ugyanis ha a témát azért kell a következő évre prolongálni, mert elhanyagolták, akkor ebben ludas maga a műszaki fejlesztési osztály-

vezető is, aki hagyta, hogy beosztottjai buzgalma a kívánt szint alatt maradjon. Ludas továbbá a főmérnök, aki eltúrta a műszaki fejlesztési osztályvezető hanyagságát, és végül az igazgató, mert ő mindenért felelős. Az áthúzódás okát még akkor is *hihetően* indokolni kell, ha a valóságos akadályokat jobb munkával, jobb irányítással el lehetett volna háritani, és ilyen körülmények között az akadályok fel sem merültek volna.

A műszaki fejlesztési előtervben a témák rövid, tömör megfogalmazásban szerepelnek, mindegyikhez teljesítési határidő (esetleg részhatáridő), keretösszeg és a kijelölt témafelelősök neve társul. A határidők kiszabása többnyire önkényesen, „megérzés” alapján, esetleg erőltetési háttérrel történik. Legritkább esetben van elég ideje (és tájékozottsága) a terv készítőjének ahhoz, hogy reálisan számbavegye a téma kifejlődéséhez szükséges időtartamot, s ezért a határidő kijelölésével tulajdonképpen csak azt jelzi, amikor a témát készre kell jelenteni.

A teljes előtervet a vállalati főmérnök (vagy a műszaki igazgatóhelyettes) véglegesíti, majd jóváhagyás végett felterjeszti a felettes hatósághoz. A felettes hatóság a legtöbb esetben érdemben nem tesz hozzá semmit a tervhez, el sem vesz belőle, viszont e jóváhagyási formáság feljogosítja őt arra, hogy a nála is nyilvántartásba került témákat a tárgyév végén *számonkérje*.

A műszaki fejlesztési tervet, csakúgy mint minden tervet, teljesíteni illik, sőt ajánlatos, mert különben a felügyeleti hatóság a mulasztásokra rákérdez. Igaz, hogy ilyenkor kifogást mindig lehet találni, de mégiscsak kényelmesebb, ha ilyenmire nem kerül sor. Így érthető módon vajmi ritkán fordul elő, hogy egy-egy műszaki fejlesztési témáról bevallják, hogy

menetközben negatív eredményre vezetett;

nem hozott gazdasági előnyt;

más megoldás miatt feleslegessé vált;

konstruktívabb megoldás több haszonnal járhatott volna stb.

Ennél sokkal egyszerűbb, és ráadásul a vállalatvezetőség, valamint a felettes hatóság csalhatatlanságát is bizonyítja, ha minden teljesül: a határidők betartva, az eredmény jelentésben leírva, a keretösszeg elköltve.

Végül is mi lett a témákból, prototípus született-e belőlük, új műveletet vezettek-e be ajánlásaik nyomán, új gépi berendezést próbáltak-e ki realizálásukként? Tíz-ezernyi téma, mindegyik saját speciális jellege szerint várja sorsát, a vállalati praxisban történő valamikori meghonosodást. A műszaki fejlesztési eredmény meghonosítását elvégezni kinek a feladata? A műszaki fejlesztési osztály előadóinak nem, hiszen a téma befejezését ők már bejelentették. Tulajdonképpen a termelőüzem vezetőjének és beosztottjainak kellene továbbvinni a

témát, azonban ez csak kellemetlen megterhelést jelent a számukra, hiszen, mint minden újjal, fokozottan kellene vele törődniük. Megfelelő ember sem mindig áll a rendelkezésre, és így a műszaki fejlesztési eredménynek az üzemi gyakorlatba való beépítése gazdátlan marad, igen gyakran végleg el is felejtődik. Egy-egy műszaki fejlesztő szakember, aki a gyakorlati bevezetésben is helyt tud állni, megpróbálhatja ugyan a csaknem lehetetlent. Azonban hamarosan rá kell döbbenjen, hogy az új elfogadtatásában partnerre nem talál, mert a fejlesztési eredmény foganatosítása a műszaki és a termelési osztályok (vagy főmérnökségek) határterületén megy végbe, az pedig a *senki földje*.

Másfelől, bármilyen különösen is hangzik: noha a vállalati érdekekkel homlokegyenest ellenkezik, mégis igen gyakran találkozunk azzal, hogy az elért műszaki eredményeket agyonhallgatják, ill. bevezetésüknek útját állják. Erre még indok sincs. Még rákérdezni sem lehet. Különbözik a válasz csupán kifogásértékű volna. Sajnálatos, hogy még egyetlen illetőt sem kérdeztek meg, aki pedig évtizedesen gátolni merészel mindent, ami új, és minden konstruktív elgondolást aláás: *ugyan mondja már meg, milyen ügyet szolgál?*

Gyakori az olyan vállalat is, ahol nincsenek műszaki fejlesztők, vagy a meglevő műszaki fejlesztői kapacitást egyébre használják fel. Ilyenkor más intézménynek szoktak megbízást adni, nem egy esetben fölöslegesen, mondva csinált indokkal.

Kutatási megbízás adására serkenthet az is, hogy a vállalat ily módon könnyedén *elköltheti* műszaki fejlesztési keretösszegének te-

mes részét anélkül, hogy ez a vállalaton belül bárkit munkával terhelne meg.

A külső kutatási megbízások nem ritkán az illetékes iparágon belüli intézmény iránti *lojalitásból* fakadnak, nem firtatott nagyságú megbízási összegekkel. Előfordul olyan eset is, hogy az iparvállalat valamely súlyos mulasztásáért a várható következmények alól azzal bújjik ki, hogy kutatásra ad megbízást, és az esetleges perben a kutatóintézeti zárójelentés szilárd szakmai felkészültséget tükröző megállapításai-
ba kapaszkodik.

A vállalatoknál *ál-problémák* is felvetődhetnek, melyek a vezetőség hiányos vagy téves informáltsága folytán, esetleg szervezési tehetlenségének fedezése végett külső megbízáshoz vezetnek. Pedig a kutatás költséges dolog, és fölöslegesen kutatni súlyos pazarlásnak számít! Évizedekig járta a mondás: „Semmi sem drága, hiszen úgyszólván egyik zsebből a másikba kerül”. Ma már ugyan nyíltan senki sem meri ilyen cinizmussal fedezni a kutatási témák körbenjárását, mégis a jövőben sokkal komolyabban kellene mérlegelni, hogy egy-egy téma sorsa a vállalati kollektívánál van-e jobb helyen vagy egy külső intézmény-nél.

Az általános gyakorlat az esetek többségében ma is az, hogy a kívülről érkezett kutatási jelentéseket csupán gondosan elolvassák, néhányan megtárgyalják, majd lerakják. Megvalósításuk a legtöbb esetben elmarad.

Úgy tűnik, hogy az intézeti kutatóhelyeken jelenleg túl nagy a szellemi töke-felhalmozódás, az iparvállalatokat viszont további kutatók

közvetlen alkalmazásával lenne célszerű megerősíteni, hogy tudásukat áttételek nélkül kamatoztathassák, és vállalati körben fejthessék ki alkotóerejüket.

Mindez elősegítené, hogy a vállalati kutatók köré *aktív kollektívák* szerveződjenek a műszaki, termelési és műhely-vonalról, aminek következtében idővel feloldódnék a minden újjal szembeni spontán ellenszegülés.

Közismert tény, hogy egyetlen ipari állam sem nélkülözheti a jól felkészült szakemberekből álló tudományos kutató és minősítő intézetek munkáját. Ám hogy ezek az intézetek szocialista társadalmunkban továbbra is megőrizhessék az eddig részükre biztosított kivételes helyzetet, működésükkel szorosabban kell tapadniuk a napi realitásokhoz. Ezáltal el lehetne kerülni a kutatási irányok elcsúszását, az információtorzulást, és idővel fel lehetne számolni a szóban forgó intézmények dolgozóinak az iparvállalati műszaki értelmiségtől való elkülönülését is.

Iparfejlesztésünk érdekében — elsősorban a MTESZ közreműködésével és fórumainak segítségével kérésével — olyan szemléletváltoztatás felé kellene törekednünk, ami nyilvánvalóvá tenné, hogy

- az ipari kutatások a termelőhelyeken gyökereznek;
- a kutatási feladat mindaddig nem tekinthető elvégzettnek, amíg megvalósíthatatlanul marad;
- a vállalatok műszaki és fizikai dolgozóiból alakult aktív kollektíváknak garantálniuk kell a bevezetést, s ezért cserében az elért eredményt is az ő javukra kell írni.

